

HALİS, HALİL ERDEM (1937-2012)*

Âşık

Bayram DURBİLMEZ

Anahtar Kelimeler: Halis, Âşık Edebiyatı, Sorgun, Yozgat, 20. Yüzyıl Türk Edebiyatı

Asıl adı Halil Erdem olup halk arasında Halis olarak bilinir. 15 Haziran 1937'de Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Taşpınar köyünde doğar. Babası Mevlüt Erden, annesi Emine'dir. Halit, Talât ve Muttalip adlı erkek kardeşleri; Rukiye, Sıddıka ve Sahibe adlı kız kardeşleri vardır. İlkokulu köyünde okur. 10 yaşında iken babasını kaybeder. Askerlik çağına kadar, köyünde çiftçilik ve hayvancılık yaparak geçimini temin eder. 1956'da Saniye Hanım ile evlenir. Bu evliliklerinden iki kızı, iki oğlu dünyaya gelir. Kızları Hatice ve Fethiye, oğulları Selim ve Yıldırım'dır. 1957-1959 yılları arasında askerlik görevini yerine getirir. Askerlik dönüşü, 1959'da ailesi ile birlikte Yozgat'a taşınır. Bir süre köy okullarının yapımında usta olarak çalışır. 1972'de Yozgat'ta hızar atölyesi açarak, 1983'e kadar kendi atölyesinde geçimini sağlamaya çalışır. 1983 yılı Kasım ayında Kocaeli iline bağlı Karamürsel'e taşınır. 1996'dan itibaren Yalova'nın Altınova ilçesi Kaytazdere beldesinde yaşar. İşçilikten emekli olur. Ailesinden ve doğup büyüdüğü, yetiştiği ortamdan etkilenerek şiir söylemeye yönelen âşıklardandır. Çünkü doğum yeri olan Taşpınar'da Şifaî/Tabibî, İkrâmî/Karacaoğlu, Gariboğlu, Erdemli, Muttalip, Türkmenoğlu, Nuranî, Çemeloğlu, Sıddıka gibi âşıklar yetişmiştir. Bu âşıkların tamamıyla ya akrabalık, ya da hısımlık bağları vardır. Söz gelimi Talat/Garipoğlu, Sıddıka, Halit ve Muttalip ile kardeşlerdir. Sözlü kültür ortamlarında dinlediği âşık şiirlerinden etkilenerek, ilkokulda okuduğu yıllardan itibaren bazı âşıkların hayat hikâyelerini ve şiir kitaplarını okumaya başlar. Sözlü ortamlar yanında yazılı kültür ortamlarından ve elektronik kültür ortamlarından da etkilenir. Elini kulağına atarak yanık sesiyle türküler söylemeye başlar. Önceleri usta malı deyişler söylerken zamanla kendi deyişlerini de söyler. Hazır cevap oluşu ve gelenek birikimi sebebiyle, düğünlerde bayraktarlık da yapar. İkrâmî, Çerçi ve Karacaoğlu mahlaslarıyla şiirler de söyleyen Mehmet Gündoğan'ı usta âşık olarak görür. İkrâmî'nin şiirlerini sözlü gelenek içinde taşıyıp günümüze ulaşmasını sağlayan âşıklardandır. Sevgi konulu şiirlerinde daha çok Karacaoğlu'nın etkisi belirgindir. Sevdalanma, gurbete çıkma ve memleket hasreti çekme gibi sebepler de âşıklığa yönelmesinde etkili unsurlar arasında yer alır. Şiirlerini çeşitli kâğıt parçalarına yazar. El yazısıyla yazdığı şiirlerinden bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Çeşitli kâğıtlara ve defterlere yazdığı şiirlerden bazıları seçilerek *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri* (Durbilmez 1998) adlı kitapta yayımlanır. Taşpınarlı bazı âşıkların âşıkname/şairnamelerinde adına yer verilir. Şiirleri henüz bir araya getirilip bir kitapta toplanmamıştır. 12 Ağustos 2012'de vefat eden âşığın mezarı Yalova'nın Altınova ilçesine bağlı Katazdere beldesindedir (Doğan 2005: 164; Durbilmez 2018: 241- 248).

Şiirlerinin nazım birimi dördlüktür. Üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz ve dokuz haneli şiirleri bulunmaktadır. Şiirleri incelendiğinde beş haneleri olanların daha fazla olduğu tespit edilir. Hece ölçüsünün 8 ve 11’li kalıplarını başarıyla kullandığı görülür. Söz gelimi “Telli turnam bizim ele/ Gitme bahar gelmeyince/ Boz dumanlı dağ başında/ Yatma bahar gelmeyince” dördlüğüyle başlayan ve “Uslanmadı deli gönül/ Acı artık, Halis’e gül/ Her bülbüle kırmızı gül/ Satma bahar gelmeyince” dördlüğüyle biten şiiri hece ölçüsünün sekizli kalıbıyla ve beş dördlükten oluşan başarılı bir şiirdir (Durbilmez 2018: 72- 73). Koşma, semaî ve destan biçimleriyle meydana getirdiği şiirleri vardır. Destan biçimindeki şiirleri daha azdır. Güzelleme, yiğitleme, öğütme, methiye, taşlama, sitemleme/ yakınma, ağıtlama, yakarış/ dualama, ilenış/ kargışlama türlerinde şiirler yazdığı görülmektedir. Aşk, ayrılık, gurbet, sıla hasreti, zamandan şikâyet, feleğe sitem, insan sevgisi, çekilen sıkıntılar gibi konular yanında dinî ve millî konularda söylediği/yazdığı şiirleriyle tanınan âşık, sevgi ve hoşgörü dolu bir kişiliğe sahiptir. Özellikle köyüne duyduğu özlem, geçmişte ve gençlikte yaşadıklarını özlemle dile getirmesi, tabiat güzelliklerini anlatırken yararlandığı ortak edebiyat sanatları ve mazmunlar onun edebî kişiliğini yansıtan ana çizgiler arasında yer alır. Şiirlerinde Karacaoğlu, Şifaî, İkrâmî, Türkmenoğlu, Dindarî, Hüznî Baba, Erzurumlu Emrah, Zileli Ceyhunî, Sümmanî, Dadaloğlu gibi âşıkların etkilerine rastlanır. Söz gelimi “Kuşluk vakti nerelerden geliyor/ Salınışı güzel, gelişi güzel/ Ataşına yaktığını biliyon/ Bakıp kaş altından gülüşü güzel” dördlüğüyle başlayan bir koşmasında Karacaoğlu’nın etkisi belirgindir. Bu etkiyi gösteren şiirden iki dördlük de şöyledir: “Allı yazmasını başına atmış/ Ziyah zülüfleri yüzünü örtmüş/ Göksünün üstünde iki gül bitmiş/ Ayvanın, turuncun yarışı güzel// İpek gömlek giymiş yanı dikişli/ Tavus kuşu gibi göksü nakışlı/ Üveyik ötüşlü, şahin bakışlı/ Görpe ceylan gibi duruşu güzel” (Durbilmez 2018: 244). Bu örnekten de açıkça görüldüğü gibi, dil ve üslûp özelliği bakımından âşık edebiyatının başka temsilcileriyle ortak özellikler taşır. Çünkü âşıkların genelinde olduğu gibi Âşık Halis’te de “özgün olma” iddiasından çok “geleneğe uygun olma” iddiası öne çıkar. Bu yönüyle Âşık Halis de bir gelenek temsilcisidir. Şiirlerinde Yozgat yöresindeki köy odalarında yaygın olan ortak üslûp özelliklerinin ve Türkmen ağızlarının etkisi belirgindir. Yazılı kültür ortamlarıyla iç içe olmakla birlikte Yozgat yöresinde söylenen mahallî kelimelere/söyleyişlere de şiirlerde sık rastlanır. Elini kulağına atarak, ezgili olarak söylediği doğmaca deyişlerinde akıcılık belirgindir. Doğmaca şiirler söyleyebilmekte olduğu hâlde yazıp okuduğu şiirleri de az değildir. Şiir söyleme/yazma yeteneklerini yazılı kültür ortamları içinde geliştiren halk şairlerindendir (Durbilmez 2018: 47).

Kaynakça

- DOĞAN, D. (2005). *Yozgat Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi*. Yozgat: Sılam Yay.
- DURBİLMEZ, B. (1998). *Taşpınarlı Halk Şairleri*. 1. Baskı. Kayseri: Geçit Yay.
- DURBİLMEZ, B. (2018). *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri*. 5. Baskı. Ankara: Akçağ Yay.

* Bu madde, Bayram DURBİLMEZ, "HALİS, Halil Erdem", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/halis-halil-erdem> adresinden Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü tarafından verilen izinle alınmıştır.